

## YENİ NESİL ÖĞRENME KÜLTÜRÜ: ÇEVİRİMİÇİ ÖĞRENME TOPLULUKLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

### THE NEW GENERATION OF LEARNING CULTURE: A REVIEW OF ONLINE LEARNING COMMUNITIES

Fatma Kübra ÇELEN\*, Süleyman Sadi SEFEROĞLU\*\*

**Özet:** Bilgi ve iletişim teknolojileri, bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde başta eğitim alanı olmak üzere her alanda ve her yerde kullanılmaktadır. Bilgi paylaşımını, bilginin değişimi ve gelişimini destekleyen bilgi ve iletişim teknolojileri tabanlı araştırma-öğrenme toplulukları (uygulama, ilgi alanı vb.) öğrenme sürecini bütün paydaşlar açısından etkili ve verimli hale getirmektedir. Öğrenenlerin ve öğreticilerin etkileşim içinde bulunduğu öğrenme toplulukları aracılığıyla öğrenme amaçları doğrultusundaki anlamlandırmalar işbirliği içinde yapılandırılabilir ve yeni öğrenme durumları için yeterlikle geliştirilebilir. Ayrıca öğrenme topluluğundaki öğrenme süreci kapsamında; öğrenenlerin bilişsel bağımsızlığı ve sosyal dayanışması desteklenebilmektedir. Sosyal bilgi yapılarının ve eğitsel deneyimlerin oluşturulduğu, amaçlı ve rehberli etkinlikler içeren eğitim sürecinde, öğrenme toplulukları bireysel (öznel) ve paylaşımlı (nesnel) dünyanın bir birleşimi olarak ele alınmaktadır. Her yerden erişilebilen Web aracılığıyla öğrenme topluluklarının çevrimiçi olarak yapılması sağlanabilmektedir. Bu doğrultuda eğitim fırsatlarına ve güncel bilgilere İnternet aracılığıyla her an her yerden erişim olanağı sağlanmakta, öğrenenler arası işbirliği ve etkileşim teknoloji tabanlı uygulamalarla desteklenebilmektedir.

Bu çalışma kapsamında sürekli öğrenme sürecinde ihtiyaç duyulan eğitsel deneyime zaman ve mekân açısından esnek bir erişim fırsatı sağlayan çevrimiçi öğrenme süreci çevrimiçi öğrenme topluluklarının yapısı, çevrimiçi öğrenen özellikleri ve çevrimiçi öğrenme ortamına ilişkin özellikler açısından ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

**Anahtar Sözcükler:** Çevrimiçi Öğrenme, Öğrenme Topluluğu, Çevrimiçi Öğrenme Toplulukları, Yeni Nesil Öğrenme, E-öğrenme

**Abstract:** Information and communication technologies are used in all areas and especially in the field of education in the process of transformation into an information society. Information and communication technologies-based research-learning communities (application, interest, etc.) that support knowledge sharing, exchange and development of information make the learning process effective and efficient for all stakeholders. Through learning communities in which learners and instructors interact, meaningful meaning for learning purposes can be structured collaboratively and adequately developed for new learning situations. In addition, within the learning process in the learning community; cognitive independence and social solidarity of learners can be supported. In the educational process which includes social knowledge structures and educational experiences and includes purposeful and guided activities, learning communities are considered as a combination of individual (subjective) and shared (objective) world. The online community of learning communities can be provided via the Web, which can be accessed from anywhere. In this direction, access to educational opportunities and up-to-date information is provided from anywhere at any time via the Internet, and cooperation and interaction between learners can be supported by technology-based applications.

In this study, the online learning process, which provides flexible access to the educational experience needed in the continuous learning process in terms of time and space, is discussed in detail in terms of the structure of the online learning communities, the characteristics of the online learner and the characteristics of the online learning environment.

**Keywords:** Online Learning, Learning Community, Online Learning Communities, Next Generation Learning, E-learning

\* Bilim Uzmanı, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Anabilim Dalı, e-Posta: [kcelen@hacettepe.edu.tr](mailto:kcelen@hacettepe.edu.tr)

\*\* Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü, 06800, Beytepe-Ankara. e-Posta: [sadi@hacettepe.edu.tr](mailto:sadi@hacettepe.edu.tr)

## GİRİŞ

Bilgi ve iletişim teknolojileri, bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde başta eğitim alanı olmak üzere her alanda ve her yerde kullanılmaktadır. Bilgi paylaşımını, bilginin değişimi ve gelişimini destekleyen bilgi ve iletişim teknolojileri tabanlı araştırma-öğrenme toplulukları (uygulama, ilgi alanı vb.) öğrenme sürecini bütün paydaşlar açısından etkili ve verimli hale getirmektedir (Weert, 2006). Öğrenenlerin ve öğreticilerin etkileşim içinde bulunduğu öğrenme toplulukları aracılığıyla öğrenme amaçları doğrultusundaki anlamlandırmalar işbirliği içinde yapılandırılabilir ve yeni öğrenme durumları için yeterlikler geliştirilebilir. Ayrıca öğrenme topluluğundaki öğrenme süreci kapsamında; öğrenenlerin bilişsel bağımsızlığı ve sosyal dayanışması desteklenebilmektedir. Sosyal bilgi yapılarının ve eğitsel deneyimlerin oluşturulduğu, amaçlı ve rehberli etkinlikler içeren eğitim sürecinde, öğrenme toplulukları bireysel (öznel) ve paylaşımlı (nesnel) dünyanın bir birleşimi olarak ele alınmaktadır (Garrison, 2011). Her yerden erişilebilen Web aracılığıyla öğrenme topluluklarının çevrimiçi olarak yapılanması sağlanabilmektedir. Bu doğrultuda eğitim fırsatlarına ve güncel bilgilere İnternet aracılığıyla her an her yerden erişim olanağı sağlanmakta, öğrenenler arası işbirliği ve etkileşim teknoloji tabanlı uygulamalarla desteklenebilmektedir (Liu, Chen, Sun, Wible & Kuo, 2010).

Web ortamı, öğrenme ve öğretme süreçleri için yeni yaklaşımlar ve yeni potansiyeller oluşturma fırsatları sunan bir platformdur. Bu bağlamda web birçok açıdan doğal ve gerçekçi öğrenme deneyimlerine dayalı yaklaşımların uygulanabileceği ortamlar sağlamaktadır (Phelps, 2003). Çevrimiçi ortamlarda; laboratuvar deneylerinin benzetimlerinin tamamlandığı sanal laboratuvarlar, gelişmiş arama araçları, çevrimiçi olarak yayınlanmış yazılı veya basılı metinler gibi bağımsız çalışma sürecini destekleyebilen bireysel öğrenme araçları kullanılmaktadır (Anderson, 2003). Öte yandan çevrimiçi öğrenme sürecinde başarılı olunabilmesi için katılımcıların bazı özelliklere sahip olması veya bazı özellikleri geliştirmeleri gerektiği belirtilmektedir. Sun (2014) çevrimiçi öğrenmedeki başarılı öğrenenlerin anahtar özelliklerini, “bireysel motivasyon, bireysel öğrenmeyi düzenleme ve bireysel öğrenmeyi yönetme” şeklinde sıralamaktadır. Ayrıca öğrenme sürecine ilişkin öz düzenleme becerisi de çevrimiçi öğrenme ortamları için önemli bir özellik olarak vurgulanmaktadır. Çevrimiçi öğrenme ortamlarında öğrenenlerin öğrenme görevine ulaşmak için kendi öğrenmelerini düzenlemeleri ve kendi etkileşimlerini izlemeleri; eğitici ve meslektaş sosyal buradallığı, bağlılık hissi ve öğrenme duygusu üzerinde etkili olmaktadır (Cho, Demei & Laffey, 2010). Etkileşim özelliği çevrimiçi öğrenme ortamlarında sosyal buradallık ve topluluk hissini gelişmesine katkı getirdiği için, öğrenenlerin yeni bilgiler edinme sürecini önemli sayılabilecek düzeyde desteklemektedir (Murphy & Cifuentes, 2001).

Bu çalışma kapsamında sürekli öğrenme sürecinde ihtiyaç duyulan eğitsel deneyime zaman ve mekân açısından esnek bir erişim fırsatı sağlayan çevrimiçi öğrenme sürecinin (Anderson, 2008) çevrimiçi öğrenme topluluklarının yapısı, çevrimiçi öğrenen özellikleri ve çevrimiçi öğrenme ortamına ilişkin özellikler açısından ayrıntılı olarak ele alınması amaçlanmaktadır.

### Çevrimiçi Öğrenme: Tanımlamalar ve Kuramsal Çerçeve

Çevrimiçi öğrenme, “İnternet teknolojilerinin, eğitim etkinliklerinde, iletişim kurma ve işbirliği sağlama amacıyla kullanılmasına dayanan öğrenme ve öğretme yaklaşımı” olarak tanımlanabilir. Çevrimiçi öğrenme ayrıca, “İnternet başta olmak üzere farklı iletişim teknolojileri ve kablolu ve kablosuz olmak üzere farklı iletişim kanalları aracılığıyla sunulan öğrenme ortamları” şeklinde ortama vurgu yapılarak da tanımlanabilir. Bu doğrultuda çevrimiçi öğrenme, İnternet üzerinden sunulan öğrenme içeriklerine zaman ve yer sınırlaması olmadan istenilen yerden, istenilen zamanda erişebilme olanağı sağlamaktadır (Cole, 2000). Uzaktan eğitimin alt bileşeni olarak da ele alınabilen (Anderson, 2008) çevrimiçi öğrenmeyle ilgili tanımlar genellikle; e-öğrenme, İnternet üzerinden öğrenme, dağıtık öğrenme, ağ üzerinden öğrenme, sanal öğrenme, bilgisayar destekli öğrenme, web tabanlı öğrenme ve uzaktan öğrenmeyi içermektedir. Bütün bu kavramların ortak noktası ise öğrenen ile öğreticinin fiziki uzaklığı, öğrenenlerin İnternet ve bilgisayar teknolojilerini kullanarak öğrenme içeriğine erişmesi, öğrenenlerin teknolojiyi kullanarak eğitici veya diğer öğrenenlerle iletişime geçmesi gibi özellikleri içermesidir (Ally, 2008).

Çevrimiçi öğrenme sürecinde öğrenenlerin memnuniyeti, etkileşimi ve öğrenme sürecine bağlılığı üç kuramsal çerçeve doğrultusunda ele alınabilir (Croxtan, 2014). Bu kuramlar Bandura'nın (2001) Sosyal Bilişsel Kuramı, Anderson'un (2003) Etkileşim Eşdeğerliği Kuramı ve Tinto'nun (1993) Sosyal Bütünleşme Kuramı'dır (Bkz. Şekil 1).



**Şekil 1. Çevrimiçi Öğrenme Sürecindeki Kuramsal Çerçeveseler**

“Sosyal Bilişsel Kuram” (Bandura, 2001) kişi, davranış ve çevre arasındaki üçlü ilişkiyi incelemek ve bu ilişkinin çevrimiçi öğrenenlerin beceri- bilgi edinme, çevrimiçi öğrenme sürecine ilişkin memnuniyet ve kalıcılığı kazanma durumları üzerindeki etkisini değerlendirmek amacıyla kullanılabilir.

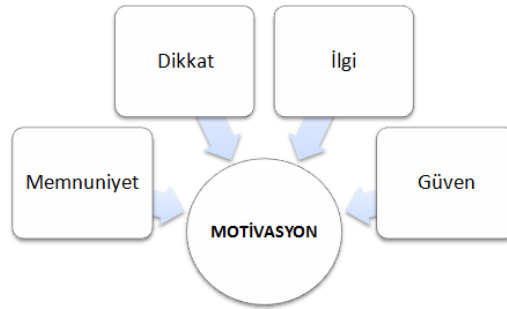
Anderson'ın (2003) “Etkileşim Eşdeğerliği Kuramı”, çevrimiçi öğrenme sürecinde ortaya çıkan öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen ve öğrenci-içerik gibi farklı biçimsel etkileşim türlerini incelemek ve bu tür etkileşimlerin öğrenen memnuniyeti ve gerçekleşen öğrenmelerin kalıcılığı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla kullanılabilir. Bir çevrimiçi öğrenme sürecinde öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen ve öğrenci-içerik etkileşim türleri üst düzeyde sağlandığında çok daha memnuniyet verici bir eğitsel deneyimin oluşabileceğine değinilmektedir.

Çevrimiçi öğrenme sürecinde öğrenenlerin memnuniyeti, etkileşimi ve öğrenme sürecine bağlılığı gibi konuların incelenebileceği kuramsal çerçevenin üçüncü halkası Tinto'nun (1993) “Sosyal Bütünleşme Kuramı”dır. Bu kuram, öğrenenlerin bütünleştirilmesinin çevrimiçi öğrenme sürecinde öğrenenlerin akademik ortamda kalma ya da öğrenme sürecini bırakma seçiminde oynadığı rolü incelemek için kullanılabilir. Öğrenenlerin fakülte/personel ya da akran grupları gibi akademik ve sosyal sistemlerle bütünleştirilmesinin sağlanması öğrenme sürecinin devamlılığı için gereken önemli bileşenlerden biridir. Örneğin çevrimiçi ders sürecindeki öğrenen- öğretim görevlisi etkileşimi bir öğrenenin çevrimiçi derse devam etmeyi tercih etmesinde etkili olabilmektedir (Croxtton, 2014).

### Çevrimiçi Öğrenme Ortamlarının Özellikleri

Günümüz toplumunda çeşitli teknolojiler aracılığıyla bilgiye, bilgi kaynaklarına, iletişim ve işbirliği ortamlarına/araçlarına çok daha kolay erişim sağlanabilmektedir. Bu doğrultuda öğrenenlerin öğrenmesi, yeniliklerin teşvik edilmesi kapsamında sürdürülebilir değişimin sağlanması gerekmektedir. Bu değişim teknolojik yenilikler ve çözümler aracılığıyla sağlanamayacak kadar karmaşık bir yapıdadır. Öte yandan yeni öğrenme ihtiyaçlarına yönelik çözümlerin arandığı bir ortamda çevrimiçi öğrenme uygulamaları mevcut potansiyeli ile öne çıkmaktadır (Salmon, 2005). Bu bağlamda teknolojinin potansiyelini olumlu yönde kullanabilmek için öğrenen rolünün pasif katılımcı rolünden öğrenme deneyimini aktif olarak yapılandırılan öğrenen rolüne dönüştürülmesi gerekliliği gündeme gelmektedir (Hedberg, 2006). Bunun için öğrenenlerin ilgi ve motivasyonlarına uygun, etkili, amaca yönelik, aktif çevrimiçi öğrenme süreçlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Kuantum nesli olarak adlandırılan günümüz öğrenenleri karmaşık dijital dünyaya hızla uyum sağlamaktadırlar. Bu değişime ve beklentiye uygun olacak şekilde geleneksel sınıf ortamındaki eski öğrenme deneyimlerine devam etmek yerine çevrimiçi öğrenme deneyimi aracılığıyla daha iyisinin yapılabileceği söylenebilir (Salmon, 2013).

Teknolojik yenilikler, bireylere zamansal ve mekansal farklılıklara rağmen iletişim ve işbirliği içinde bulunabilme olanağı sağlayarak öğrenme süreci için önemli bir fırsat sunmaktadır (Harasim, 2006). Öte yandan çevrimiçi öğrenmede uygun araçların seçilmesi önemlidir. Bu süreçte kullanılan araçların; öğrenme hedeflerine, iletişim sürecine, hedef kitleye ait profillere, araca özgü avantaj ve dezavantajlara, bütçeye uygun olarak seçilmesi gerekmektedir. Çevrimiçi öğrenme ortamları; içeriğe erişim kolaylığı, iletişim-işbirliği olanağı, nitelikli tasarım ve içeriklerle birlikte öğrenen motivasyonuna ilişkin ilgili unsurları da içermiyorsa beklenen etkiyi oluşturamayabilir (Ally, 2008). Bu bağlamda çevrimiçi öğrenme ortamlarının; memnuniyet, dikkat, ilgi, güven gibi motivasyon unsurları içeren bir nitelikte oluşturulması önerilmektedir (Keller, 1987). Bu unsurlar şekil 2’de sunulmaktadır.



**Şekil 2. Çevrimiçi Öğrenme Ortamı İçin Motivasyon Unsurları**

- **Dikkat:** Kursun başlangıcında ve kurs süresi boyunca öğrenenlerin dikkatini ve ilgisini çekecek çevrimiçi materyaller ve öğrenme etkinliklerine yer verilmesi gerekmektedir.
- **Güven:** Katılımcılara kazanımlar ile ilgili bilgi verilmeli ve kursun tamamlanması için katılımcılar cesaretlendirilmelidir. İçeriklerin; farklı stratejileri destekleyici, basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeye doğru sıralanması gerekmektedir.
- **İlgi:** Kurs içeriğinin önemi ve kurs içeriğinin katılımcılara sağlayacağı katkılar konusunda bilgi verilmesi gerekmektedir.
- **Memnuniyet:** Öğrenenlerin performanslarıyla ilgili geri bildirim verilmesi ve öğrenilenlerin gerçek hayatta uygulanabilecek nitelikte olması gerekmektedir.

Çevrimiçi öğrenme ortamları için önerilen özellikler, öğrenme etkinlikleri, öğrenmenin aktarımı ve etkileşim unsuru olarak üç başlık altında incelenebilir:

**Öğrenme etkinlikleri,** bireysel farklılıklara uygun, beklenen öğrenme çıktılarına ulaşılmasını destekleyici nitelikte metin, ses, video tabanlı materyaller içeren bir yapıda planlanmalıdır. Ayrıca öğrenilenler ve kişisel anlamlandırmalar yansıtılabilir (Ally, 2008). Öğrenenler bilgi ve ortama etkileşime geçtiklerinde, yeni bilgi, beceri ve tutum geliştirebilmektedir (Heinich, Molenda, Russell & Smaldino, 2002).

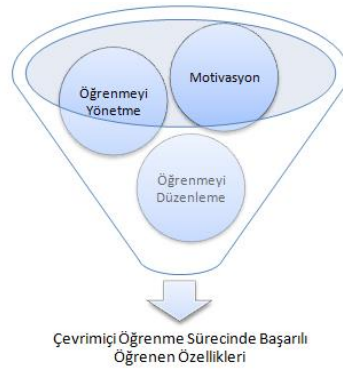
**Öğrenmenin aktarımı,** öğrenilenlerin gerçek yaşam deneyimlerine transfer edilebilir olmasıyla ilgilidir. Bu beklenti sayede katılımcılar çevrimiçi öğrenme ortamında öğrendiklerinin ötesine geçerek daha yaratıcı olmaya teşvik edilebilirler. Geri bildirimler içeren öğrenme etkinlikleri; öğrenenlerin nasıl öğrendiklerini izlemelerini ve gerek duyulduğunda öğrenme yöntemlerini değiştirebilmelerini desteklemelidir (Ally, 2008).

**Etkileşim,** günümüzdeki hızlı gelişmelerle birlikte mevcut teknolojik yeterlilikler aracılığıyla e-öğrenme sürecinde desteklenebilecek boyutlardan birisidir (Moore, Dickson-Deane & Galyen, 2011). Çevrimiçi öğrenme sürecindeki etkileşim üç düzey içeren bir çerçevede ele alınmaktadır. Birincisi öğrenenlerin kendi öğrenme süreçlerini izleme ve düzenleme kapsamındaki kendi kendilerine etkileşimidir. İkincisi öğrenen ile bilgi kaynağı (materyaller, uzman kişiler vb.) arasındaki etkileşimdir. Üçüncüsü öğrenme hedefine ulaşmaya yönelik öğrenme etkinliklerini içeren öğrenen-öğretim süreci arasındaki etkileşimdir (Hirumi, 2002). Çevrimiçi öğrenme ortamlarında sosyal burdalık ve topluluk hissini teşvik ettiği için etkileşim özelliği; öğrenenlerin yeni bilgiler edinme sürecini destekleyebilmektedir (Murphy & Cifuentes, 2001).

İnternet teknolojileri aracılığıyla zaman ve yer açısından katılımcılara özgürlük sağlayan, ayrıca video konferans, eş zamanlı olan-eş zamanlı olmayan mesajlaşma vb. gibi teknolojik olanaklar aracılığıyla katılımcıların bilgi-deneyim paylaşımında bulunabildikleri çevrimiçi ortamlar yüz yüze ortamlar kadar sosyal etkileşim ve paylaşım olanağı sağlayabilmektedir (McConnel, Parker, Eberhardt, Koehler & Lundeberg, 2012).

### **Çevrimiçi Öğrenme Süreci ve Öğrenen Özellikleri**

Öğretme ve öğrenme süreçlerinde öğrenmenin sorumluluğunun ve öğrenme sürecinin kontrolünün birlikte ele alınması gerekliliği vurgulanmaktadır. Öğrenen yeterlilikleri ve öğrenme hedefleri doğrultusundaki öğrenme süreci sorumluluğu ve kontrolü arasında bir dengenin sağlanması gerekmektedir (Garrison, 2011). Çevrimiçi öğrenme sürecinin genel olarak başarıyla tamamlanması, öz disiplin ve teknolojiye yakınlık gibi bazı kişisel özellikler ve beceriler açısından farklılık gösterebilmektedir (Vu, Cao, Vu & Cepero, 2014). Çevrimiçi öğrenmedeki başarılı öğrenenlerin anahtar özellikleri, bireysel motivasyon, bireysel öğrenmeyi düzenleme ve bireysel öğrenmeyi yönetme olarak ifade edilebilir (Sun, 2014).



**Şekil 3. Çevrimiçi Öğrenme Sürecinde Başarılı Öğrenen Özellikleri**

Bu arada çevrimiçi öğrenme sürecinde başarılı olmak için öğrenenlerin sahip olması gereken özelliklerden bazıları (Beaudoin, Kurtz & Eden, 2009) aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

- Zaman yönetimini yapabilme
- Sıklıkla e-postayı kontrol edebilme
- Sınırlı destek ile öğrenebilme
- Çevrimiçi ortamda eğitmenlerle iletişim kurabilme
- Öğrenme hedeflerine ulaşabilmek için kendine güven duyabilme
- Yapılandırılmamış ayarlarla baş edebilme
- Çevrimiçi ortamdaki diğer öğrenenlerle iletişim kurabilme
- Temel düzeyde teknoloji kullanabilme
- Öz disiplin

Öğrenen özellikleri, öz düzenlemeli öğrenme, teknoloji öz-yeterliği gibi özellikler çevrimiçi öğrenme sürecindeki öğrenme çıktıları üzerinde etkili olabilmektedir. Örneğin daha önce çevrimiçi öğrenme deneyimlerine sahip öğrenenlerin, çevrimiçi kurs sürecinde öğrenme stratejilerini daha etkili kullanabildikleri ve bu sayede motivasyon seviyelerini yükselttikleri belirlenmiştir. Ayrıca öğrenenlerin katıldıkları çevrimiçi kurs sürecine ilişkin yüksek motivasyon seviyeleri, teknoloji kullanımı öz-yeterlik düzeylerini ve kurs memnuniyetini de artırmaktadır. Bu doğrultuda daha yüksek düzeyde teknoloji öz-yeterliği ve ders memnuniyeti olan öğrenenlerin, değerlendirme sürecinde daha başarılı bir performans sergiledikleri (Wang, Shannon & Ross, 2013) söylenebilir.

Muilenburg ve Berge (2007) çevrimiçi öğrenmede öğrenen düzeyindeki engelleri oluşturan temel yapıları; (a) idari konular, (b) sosyal etkileşim, (c) akademik beceriler, (d) teknik beceriler, (e) öğrenen motivasyonu, (f) çalışmalar için zaman ve destek, (g) maliyet ve İnternet erişimi ve (h) teknik problemler olarak ele almaktadır. Bu yapılar Şekil 4'te sunulmaktadır.



**Şekil 4. Çevrimiçi Öğrenme Sürecinde Öğrenen Düzeyindeki Engeller**

Çevrimiçi öğrenenlere göre, kursun tasarımı, öğrenen motivasyonu, zaman yönetimi ve çevrimiçi teknolojileri kullanabilme rahatlığı bir çevrimiçi öğrenme deneyiminin başarısını etkileyebilmektedir. Teknik problemler, algılanan topluluk duygusunun eksikliği, zaman kısıtlamaları ve çevrimiçi derslerin amaçlarının anlaşılır olmayışı ise çevrimiçi öğrenme sürecine ilişkin zorluklar olarak vurgulanmaktadır (Song, Singleton, Hill & Koh, 2004). Ayrıca bazı öğrenenlerin olumsuz akran etkileri, yaş, cinsiyet, başarı düzeyi gibi etkenler

nedeniyle çevrimiçi öğrenme sürecine uyum sağlaması zor olabilmekte, başarı performanslarında yüz yüze derslerde yapabileceklerine oranla azalma görülebilmektedir (Xu & Jaggars, 2013).

Cinsiyet, yaş, etnik köken, öğrenim kurumunun türü, çevrimiçi öğrenme becerilerinin öz değerlendirilmesi, çevrimiçi öğrenmenin etkinliği, çevrimiçi öğrenme sürecinden alınan keyif, tamamlanan çevrimiçi derslerin sayısı ve çevrimiçi öğrenme sürecinde öğrenen düzeyindeki engellere etki eden değişkenler olarak vurgulanmaktadır (Muilenburg & Berge, 2007).

### Çevrimiçi Öğrenme Toplulukları

Çevrimiçi öğrenme toplulukları, öğrenenlere geniş dünya ağı (www) aracılığıyla her an her yerde İnternet üzerinden güncel bilgilere erişebilme olanağı sağlamaktadır. Çevrimiçi öğrenme topluluğu aracılığıyla öğrenenler öğrenme sürecinde birbirleriyle etkileşime girebilmekte ve bu etkileşim öğrenme sinerjisi üretebilmektedir (Liu, vd., 2009). Çevrimiçi öğrenme topluluğu; teknolojik olarak çevrimiçi öğrenme ve çevrimiçi topluluğun; kavramsal olarak öğrenme ve topluluk kavramlarının bütünleşimini kapsamaktadır. Çevrimiçi öğrenme toplulukları; yönetici, kullanıcı, etkileşim ve içerik olmak üzere dört bileşeni içermektedir (Downes, 1999) (Bkz. Şekil 5).



Şekil 5. Çevrimiçi Öğrenme Topluluğu Bileşenleri

Bir topluluğun parçası olma isteğinin insanların temel özelliklerinden biri olduğuna değinen Pappas (2016) kişisel amaçlar, önceki kişisel-mesleki deneyimler gibi bireysel farklılıklar ya da konumsal uzaklık gibi fiziki durumlar fark etmeksizin çevrimiçi öğrenenleri memnun edebilecek ve ihtiyaç duydukları desteği verebilecek çevrimiçi öğrenme topluluklarının oluşturulabileceğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda çevrimiçi öğrenme topluluğu oluşturulurken dikkat edilmesi gereken unsurları; (a) çevrimiçi öğrenenlerin ihtiyaçlarının belirlenmesi, (b) çevrimiçi ortamda uyulması gereken kuralların belirlenmesi, (c) uygun çevrimiçi platformun seçilmesi, (d) katılımcıları tanıtan bilgilere/bağlantılara yer verilmesi, (e) çevrimiçi öğrenme topluluğu lideri atanması, (f) kaynaklara ve duyurulara her an ulaşılacak merkezi bir iletişim alanı oluşturulması, (g) çevrimiçi öğrenim topluluğunu genişletmek için e-öğrenim içeriğinin paylaşılabilir olarak sunulması, (h) öğrenme topluluğu içinde daha az sayıda kişiden oluşan alt toplulukların oluşturulması olarak sıralamaktadır. Bu özellikler Şekil 6'da sunulmaktadır.



Şekil 6. Çevrimiçi Öğrenme Topluluğu Oluşturulurken Dikkat Edilmesi Gereken Özellikler

Çevrimiçi öğrenme toplulukları kişisel ve mesleki öğrenme ihtiyaçları doğrultusunda benzer ilgi alanlarına veya ortak hedeflere sahip kişilerin; kaynaklarını (bilgi, doküman vb.) paylaşmak, çalışma stratejilerini geliştirmek, sorunlarını çözmek, bireysel ve kurumsal performansı artırmak amacıyla bir araya geldikleri önemli bir platform haline gelmektedir. Çevrimiçi mesleki gelişim topluluğu; yararlı kaynakları paylaşma, diğer üyelerle iletişim ve dayanışma içinde çalışma sürecini destekleyerek sosyal bir mesleki tutum geliştirilmesini teşvik edebilmektedir (Tseng & Kuo, 2014).

Çevrimiçi öğrenme topluluklarındaki etkileşim özelliği Web 2.0 teknolojileri aracılığıyla da desteklenebilmektedir. Örneğin çevrimiçi öğrenme topluluğu aracılığıyla kullanılan ağ günlüğü (Blog) tabanlı öğrenme etkinlikleri ile mesleki uygulamalar ve deneyimlerle ilgili yansıtma, tartışma, görüşme süreçleri teşvik edilerek yapılandırıcı ve etkileşimli öğrenme ortamları oluşturulabilmektedir. Ağ günlüğü tabanlı çevrimiçi öğrenme topluluğunda öğrenme sürecini anlamlı ve sürdürülebilir yapan temel bileşenlerin ise; öğrenme sürecine aktif katılım ve bireyler arasındaki etkileşim olduğu vurgulanmaktadır (Tang & Lam, 2014).

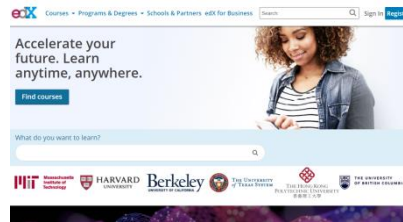
### Çevrimiçi Öğrenme Topluluklarından Örnekler

Çevrimiçi öğrenme toplulukları katılımcılara, işbirliği içinde öğrenme deneyimi edinme, mesleki deneyimlerini yansıtabilme, diğer katılımcılarla fikir alışverişinde bulunabilme ve bilgi-kaynak paylaşımında bulunabilme gibi fırsatlar sağlayacak şekilde yapılandırılmaktadır (Wang & Lu, 2012). Farklı alanlara yönelik çevrimiçi öğrenme topluluklarından örnekler aşağıda sunulmaktadır.

#### **Açık Ders Malzemelerine Yönelik Öğrenme Toplulukları**

**TÜBA Açık Ders Malzemeleri:** Türkiye'deki öğretim elemanları, öğrenciler ve kendi kendine öğrenenler için hazırlanmış Hacettepe, ODTÜ gibi üniversitelerin ücretsiz ve açık eğitsel kaynaklarına erişim sağlanan bir portaldır.

**edX:** Kar amacı olmayan ve açık kaynak olan açık ders malzemesi sağlayıcısıdır. Bilgisayar bilimi, dil bilimi, mühendislik, psikoloji, yazı, elektronik, biyoloji veya pazarlama gibi çeşitli alanlarda dersler mevcuttur.



**Şekil 7. edX Öğrenme Topluluğu**

**MIT OpenCourseWare:** MIT ders içeriğinin web tabanlı bir yayınıdır. Bu platform ders materyallerini çevrimiçi yayınlamak ve herkes için herkesin kullanımına sunmak amacıyla oluşturulmuştur.



**Şekil 8. MIT OpenCourseWare Öğrenme Topluluğu**

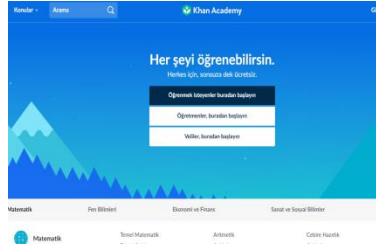
#### **Eğitim-Öğretim Alanıyla İlgili Öğrenme Toplulukları**

**Alison:** Çok sayıda katılımcısı olan küresel bir çevrimiçi öğrenme topluluğudur. Topluluk üyeleri zorunlu ve sertifikalı mesleki becerilerin geliştirilmesine yardımcı niteliğinde kaliteli çevrimiçi eğitsel kaynaklara ulaşabilmektedir.



**Şekil 9. Alison Öğrenme Topluluğu**

*Khan Academy:* Khan Academy, öğrenenlere kendi hızlarında öğrenmelerini sağlayan farklı dillerde eğitsel içerikler ve kişiselleştirilmiş bir öğrenme süreci sunmaktadır.



**Şekil 10. Khan Academy Öğrenme Topluluğu**

*Future Learn:* Bu çevrimiçi öğrenme platformu, dünyanın önde gelen üniversiteleri ve uluslararası tanınmış kuruluşlardan çok çeşitli kurslar sunmaktadır.



**Şekil 11. Future Learn Öğrenme Topluluğu**

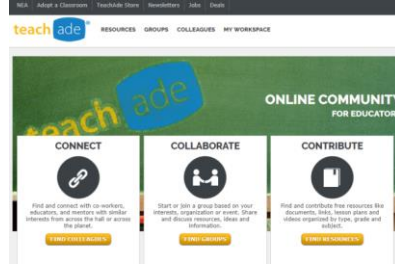
*TeacherTube:* TeacherTube, başta eğitim videolarını paylaşmak isteyen eğitimciler olmak üzere ilgili kişilere yönelik oluşturulmuş çevrimiçi bir topluluktur. Topluluk üyeleri çeşitli videolara ulaşabilmekte, bu videoları değerlendirebilmekte ve topluluk forumunda tartışmalara katılabilmektedir.



**Şekil 12. TeacherTube Öğrenme Topluluğu**

*Teachade:* Teachade, eğitimcilere yönelik bir öğrenme topluluğudur. Ayrıca bir sosyal ağ niteliğindedir. Topluluk üyeleri, çevrimiçi topluluk aracılığıyla ders planı, ses, video ve farklı çoklu ortam kaynaklarına erişebilmekte ve bu tür kaynakları paylaşabilmektedirler.

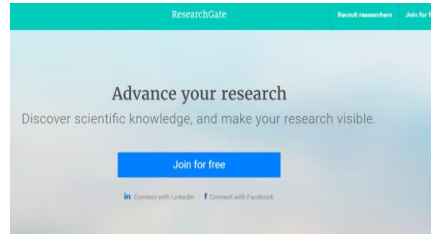




Şekil 13. Teachade Öğrenme Topluluğu

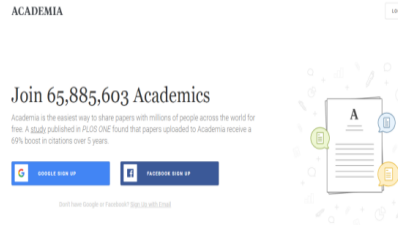
### Bilimsel ve Akademik Çalışmalara Yönelik Öğrenme Toplulukları

**ResearchGate:** Bu çevrimiçi öğrenme topluluğu, bilim insanları ve araştırmacılara yönelik mesleki bağlantılar sağlayabilen bir ağ niteliğindedir. Çevrimiçi öğrenme topluluğu üyeleri meslektaşları ile bağlantı kurabilmekte, çeşitli akademik yayınlara/çalışmalara ulaşabilmekte ve belirli araştırma uygulamaları için işbirliği yapabilmektedir.



Şekil 14. ResearchGate Öğrenme Topluluğu

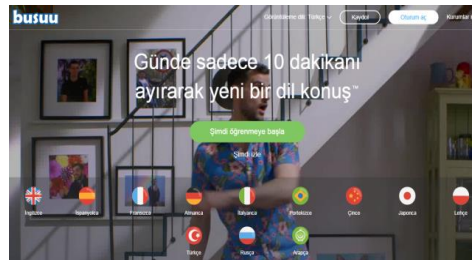
**Academia:** Bu akademik topluluk, akademisyenlerin dünyanın dört bir yanındaki insanların neyi araştırdığını ve niçin araştırdığını keşfetmesine yardımcı olmaktadır. Öğrenme topluluğu, farklı akademi alanlarındaki yeni makalelerden ve gelişmelerden haberdar olunmasını kolaylaştırmaktadır.



Şekil 15. Academia Öğrenme Topluluğu

### Dil Öğrenmeye Yönelik Öğrenme Toplulukları

**Busuu:** Bu öğrenme topluluğu dil öğrenmek isteyenlere yönelik olarak oluşturulmuştur. Topluluk üyeleri farklı ülkelerdeki diğer insanlarla iletişime geçerek dil becerilerini geliştirebilmektedir. Busuu öğrenme topluluğu İngilizce, İspanyolca, Almanca, Fransızca, İtalyanca vb. dillerin öğrenilmesine yönelik etkileşimli dersler içermektedir.



Şekil 16. Busuu Dil Öğrenme Topluluğu

*MyHappyPlanet*: İstenilen bir dili öğrenme sürecinde bir öğrenme ortağı bulmayı kolaylaştıran kullanıcı odaklı bir topluluktur. Topluluk üyeleri kendi kültürlerine ve dillerine yönelik video ve ders paylaşımında bulunabilmektedir.



Şekil 17. My Happy Planet Öğrenme Topluluğu

Sonuç olarak, ortak öğrenme hedeflerini ve beklentilerini paylaşan bir grup öğrenenden oluşan öğrenme toplulukları; öğrenme sürecinde ihtiyaç duyulan motivasyonu, desteği, dayanışmayı teşvik edebilmektedir. Bu bağlamda bireysel öğrenme planı, mevcut beklentiler, bilgi ve beceriler doğrultusunda kişisel ya da mesleki ihtiyaçlara uygun öğrenme fırsatları sağlayabilmesi açısından çevrimiçi öğrenme topluluklarının önemli bir potansiyele sahip olduğu söylenebilir.

## KAYNAKLAR

- Ally, M. (2008). Role and function of theory in online education development and delivery. In T. Anderson (Eds.). *The Theory and Practice of Online Learning*, 45-74, (Second Edition). Athabasca: Athabasca University Press.
- Anderson, T. (2003). Getting the mix right again: An updated and theoretical rationale for interaction. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 4(2).
- Anderson, T. (2008). Towards a theory of online learning. In T. Anderson (Eds.). *The Theory and Practice of Online Learning*, 45-74, (Second Edition). Athabasca: Athabasca University Press.
- Beaudoin, M., Kurtz, G. & Eden, S. (2009). Experiences and opinions of e-learners: What works, what are the challenges, and what competencies ensure successful online learning. *Interdisciplinary Journal of E-Learning and Learning Objects*, 5(1), 275-289.
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology*, 52, 1-26.
- Cho, M. H., Demei, S., & Laffey, J. (2010). Relationships between self-regulation and social experiences in asynchronous online learning environments. *Journal of Interactive Learning Research*, 21(3), 297-316.
- Cole, R. A. (2000). *Issues in web-based pedagogy: A critical primer*. Westport, CT: Greenwood Press.
- Croxton, R. A. (2014). The role of interactivity in student satisfaction and persistence in online learning. *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*, 10(2), 314-325.
- Downes, S. (1999). *Creating an online learning community*. Virtual School Symposium, University of Alberta, November 25, Edmonton, Alberta, Canada.
- Garrison, D. R. (2011). *E-learning in the 21<sup>st</sup> century: A framework for research and practice* (2<sup>nd</sup> Edition). New York: Routledge.
- Harasim, L. (2006). A history of e-learning: Shift happened. In J. Weiss, J. Nolan, J. Hunsinger & P. Trifonas (Eds.). *The International Handbook of Virtual Learning Environments*, 59-94. Springer, Dordrecht.
- Hedberg, J. G. (2006). E-learning futures? Speculations for a time yet to come. *Studies in Continuing Education*, 28(2), 171-183.
- Heinich, R., Molenda, M., Russell, J. D., & Smaldino, S. E. (2002). *Instructional media and technologies for learning* (7<sup>th</sup> Edition). NJ: Pearson Education.
- Hirumi, A. (2002). A framework for analyzing, designing, and sequencing planned e-learning interactions. *Quarterly Review of Distance Education*, 3(2), 141-160.
- Keller, J. M. (1987). Development and use of the ARCS model of instructional design. *Journal of Instructional Development*, 10(3), 1-10.
- Liu, I. F., Chen, M. C., Sun, Y. S., Wible, D., & Kuo, C. H. (2009). Extending the TAM model to explore the factors that affect intention to use an online learning community. *Computers & Education*, 54(2), 600-610.

- McConnel, T. J., Parker, J. M., Eberhardt, J., Koehler, M. J., & Lundeberg, M. A. (2012). Virtual professional learning communities: Teachers' perceptions of virtual versus face-to-face professional development. *Journal of Science Education and Technology*, 22(3), 267-277.
- Moore, J. L., Dickson-Deane, C., & Galyen, K. (2011). E-Learning, online learning, and distance learning environments: Are they the same? *The Internet and Higher Education*, 14(2), 129-135.
- Muilenburg, L. Y., & Berge, Z. L. (2007). Student barriers to online learning: A factor analytic study. *Distance Education*, 26(1), 29-48.
- Murphy, K. L., & Cifuentes, L. (2001). Using web tools, collaborating and learning online. *Distance Education*, 22(2), 285-305.
- Pappas, C. (2016). 8 Tips to build an online learning community. A Learning Industry. <https://elearningindustry.com/tips-build-online-learning-community> adresinden 23 Eylül 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Phelps, R. (2003). Developing online from simplicity toward complexity: Going with the flow of non-linear learning., In M. Astorino, A. Ellis & R. Hall (eds), NAWeb 2003: *The Web-Based Learning Conference*, 73-83, 18-21 October, University of New Brunswick, Fredericton, NB, Canada,
- Salmon, G. (2005). Flying not flapping: A strategic framework for e-learning and pedagogical innovation in higher education institutions. *Research in Learning Technology*, 13(3), 201-218.
- Salmon, G. (2013). *E-tivities the key to active online learning* (Second Edition). Routledge, New York NY.
- Song, L., Singleton, E. S., Hill, J. R., & Koh, M. H. (2004). Improving online learning: Student perceptions of useful and challenging characteristics. *The Internet and Higher Education*, 7(1), 59-70.
- Sun, S. Y. H. (2014). Learner perspectives on fully online language learning. *Distance Education*, 35(1), 18-42.
- Tang, E., & Lam, C. (2014). Building an effective online learning community (OLC) in blog-based teaching portfolios. *Internet and Higher Education*, 20, 79-85.
- Tinto, V. (1993). *Leaving college: Rethinking the causes and cures of student attrition* (2<sup>nd</sup> ed.). The University of Chicago Press, Chicago, IL.
- Tseng, F. C., & Kuo, F. Y. (2014). A study of social participation and knowledge sharing in the teachers' online professional community of practice. *Computers & Education*, 72, 37-47.
- Vu, P., Cao, V., Vu, L., & Cepero, J. (2014). Factors driving learner success in online professional development. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 15(3), 120-139.
- Wang, C. H., Shannon, D. M., & Ross, M. E. (2013). Students' characteristics, self-regulated learning, technology self-efficacy, and course outcomes in online learning. *Distance Education*, 34(3), 302-323.
- Wang, Q., & Lu, Z. (2012). A case study of using an online community of practice for teachers' professional development at a secondary school in China. *Earning Media and Technology*, 37(4), 429-446.
- Weert, T. J. V. (2006). Education of the twenty-first century: New professionalism in lifelong learning, knowledge development and knowledge sharing. *Education and Information Technologies*, 11(3-4), 217-237.
- Xu, D., & Jaggars, S. S. (2013). *Adaptability to online learning: Differences across types of students and academic subject areas*. CCRC Working Paper No. 54. Community College Research Center, CCRC Publications, Columbia University, NY.

**GENÇLİK VE DİJİTAL ÇAĞ 2020****EK-1: Çevrimiçi Öğrenme Topluluklarından Örneklerle İlgili Web Sayfaları**

Web Sayfaların Başlıkları	Web Sayfaların Erişim Adresleri
<b>TÜBA Açık Ders Malzemeleri</b>	<a href="http://www.acikders.org.tr/">http://www.acikders.org.tr/</a>
<b>edX</b>	<a href="https://www.edx.org/">https://www.edx.org/</a>
<b>MIT OpenCourseWare:</b>	<a href="https://ocw.mit.edu/index.htm">https://ocw.mit.edu/index.htm</a>
<b>Future Learn</b>	<a href="https://www.futurelearn.com/">https://www.futurelearn.com/</a>
<b>Khan Academy</b>	<a href="https://tr.khanacademy.org/">https://tr.khanacademy.org/</a>
<b>Alison</b>	<a href="https://alison.com/">https://alison.com/</a>
<b>ResearchGate</b>	<a href="https://www.researchgate.net/">https://www.researchgate.net/</a>
<b>Academia</b>	<a href="https://www.academia.edu/">https://www.academia.edu/</a>
<b>TeacherTube</b>	<a href="https://www.teachertube.com/">https://www.teachertube.com/</a>
<b>Teachade</b>	<a href="http://www.teachade.com/">http://www.teachade.com/</a>
<b>Busuu</b>	<a href="https://www.busuu.com/tr">https://www.busuu.com/tr</a>
<b>My Happy Planet</b>	<a href="http://www.myhappyplanet.com/">http://www.myhappyplanet.com/</a>